

**ZAMONAVIY TA'LIMDA KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV
ASOSIDA O'QUVCHILARNING MUSTAQIL TA'LIM OLISH
KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH**

Nasiba Abdullayeva Abdusalomovna p.f.b.f.d.(phd)

*Farg'ona Davlat Universiteti pedagogika va psixologiya fakulteti
pedagogika kafedrası o'qituvchisi*

Mashrabjonova Diyora Xolmatjon qizi

*Farg'ona Davlat Universiteti pedagogika va psixologiya fakulteti
Pedagogika nazariyasi va tarixi yo'nalishi magistranti*

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy ta'lim tizimida kompetensiyaviy yondashuvning mazmun-mohiyati, uning o'quvchilar shaxsini rivojlantirishdagi o'rni hamda mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini shakllantirishdagi ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, ta'lim jarayonida o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, axborot bilan ishlash malakasi, muammoli vaziyatlarni hal qilish qobiliyatini rivojlantirish yo'llari tahlil qilinadi. Maqolada pedagogik metod va texnologiyalar, raqamli vositalardan foydalanish, loyiha asosida o'qitish, interfaol metodlar hamda o'quvchilarning mustaqil ta'limga tayyorligini oshirish mexanizmlari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijasida kompetensiyaviy yondashuvning o'quvchilarni hayotiy faoliyatga tayyorlashdagi muhim omil ekanligi asoslab beriladi.

Anotation: This article discusses the essence and significance of the competency-based approach in the modern education system, its role in the development of students' personalities, and its importance in forming independent learning skills. It also analyzes ways to develop students' independent thinking, information processing abilities, and problem-solving skills within the educational process. The article examines pedagogical methods and technologies, the use of digital tools, project-based learning, interactive methods, and mechanisms for increasing students' readiness for independent learning. The study substantiates that the competency-based approach is an important factor in preparing students

for real-life activities.

Аннотация: В данной статье раскрывается сущность и содержание компетентностного подхода в современной системе образования, его роль в развитии личности учащихся, а также значение в формировании навыков самостоятельного обучения. Кроме того, анализируются пути развития у учащихся самостоятельного мышления, навыков работы с информацией и способности решать проблемные ситуации в образовательном процессе. В статье также рассматриваются педагогические методы и технологии, использование цифровых средств, проектное обучение, интерактивные методы, а также механизмы повышения готовности учащихся к самостоятельному обучению. В результате исследования показано, что компетентностный подход является важным фактором подготовки учащихся к реальной

Kalit soʻzlar: Kompetensiyaviy yondashuv, mustaqil taʼlim, oʻquvchi kompetensiyasi, zamonaviy taʼlim, taʼlim sifati, interfaol metodlar, tanqidiy fikrlash, innovatsion texnologiyalar, shaxs rivoji, taʼlim samaradorligi.

Bugungi globalashuv va axborot texnologiyalari jadal rivojlanayotgan davrda taʼlim tizimi oldida yangi vazifalar paydo boʻlmoqda. Jamiyat endilikda nafaqat bilimga ega, balki mustaqil fikrlay oladigan, muammolarni hal qila oladigan, tez oʻzgaruvchan sharoitga moslasha oladigan shaxslarni talab qilmoqda. Shu sababli taʼlim tizimida bilim berishga asoslangan anʼanaviy modeldan kompetensiyaviy yondashuvga oʻtish zarurati yuzaga keldi. Anʼanaviy taʼlim tizimida oʻquvchi koʻproq tayyor bilimni qabul qiluvchi sifatida qaralgan boʻlsa, hozirgi davrda u bilimni izlab topuvchi, uni tahlil qiluvchi va amaliyotga tadbiq etuvchi faol subyekt sifatida namoyon boʻlmoqda. Shu sababli taʼlim mazmuni oʻquvchini mustaqil oʻrganishga yoʻnaltiradigan metodlar bilan boyitilishi zarur. Kompetensiyaviy yondashuvning muhim jihatlaridan biri oʻquvchida oʻz faoliyatini boshqarish koʻnikmasini shakllantirishdir. Mustaqil taʼlim jarayonida oʻquvchi oʻz oldiga maqsad qoʻyish, vazifalarni rejalashtirish, vaqtni toʻgʻri taqsimlash va

natijalarni baholashni o'rganadi. Bu esa nafaqat o'qish jarayonida, balki kelgusidagi kasbiy faoliyatda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, mustaqil ta'lim ko'nikmalarini rivojlantirishda o'quvchilarning motivatsiyasini oshirish muhim omil hisoblanadi. Agar o'quvchi o'rganilayotgan mavzuning amaliy ahamiyatini tushunsa, u bilim olishga faolroq kirishadi. Shu bois dars jarayonida real hayotiy misollar, muammoli vaziyatlar va amaliy topshiriqlardan foydalanish samarali natija beradi. Ta'lim jarayonida o'quvchilarni mustaqil izlanishga undovchi topshiriqlar berish ham muhim hisoblanadi. Masalan, kichik tadqiqot ishlari, prezentatsiyalar tayyorlash, ma'lumotlarni taqqoslash va tahlil qilish vazifalari o'quvchining mustaqil ishlash qobiliyatini oshiradi. Bu jarayonda o'qituvchi nazoratchi emas, balki maslahat beruvchi rolini bajarishi maqsadga muvofiqdir. Bugungi kunda raqamli texnologiyalar mustaqil ta'lim imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytirmoqda. Elektron kutubxonalar, onlayn kurslar, masofaviy ta'lim platformalari o'quvchilarga istalgan vaqtda bilim olish imkonini beradi. Biroq axborotning ko'pligi o'quvchidan uni to'g'ri tanlash va tahlil qilish ko'nikmasini ham talab qiladi. Shu sababli axborot madaniyatini shakllantirish ta'limning muhim vazifasiga aylanmoqda. Kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etilgan darslarda o'quvchilar jamoa bilan ishlash, fikr almashish va o'z nuqtai nazarini himoya qilishni ham o'rganadilar. Bu esa ularda muloqot madaniyati va hamkorlikda ishlash ko'nikmalarining shakllanishiga xizmat qiladi. Shuningdek, mustaqil ta'lim jarayonida o'quvchilarda o'z-o'zini baholash va o'z ustida ishlash madaniyatini rivojlantirish muhimdir. O'quvchi o'z bilim darajasini baholay olganda, qaysi sohada kamchilik borligini anglab, uni bartaraf etishga harakat qiladi. Bu esa uzluksiz ta'lim tamoyilining shakllanishiga olib keladi. Natijada kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni o'quvchilarning mustaqil ta'lim olish qobiliyatini rivojlantirib, ularni kelajakdagi hayotiy va kasbiy faoliyatga tayyorlashga xizmat qiladi. Kompetensiyaviy yondashuv o'quvchilarni real hayotiy vaziyatlarda bilim va ko'nikmalarini qo'llay olishga tayyorlashni ko'zda tutadi. Bunda o'quvchi ta'lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylanadi, o'qituvchi esa yo'naltiruvchi va maslahat beruvchi vazifasini bajaradi. Zamonaviy

ta'limning muhim vazifalaridan biri o'quvchilarda mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini shakllantirishdan iboratdir, chunki inson bugungi kunda doimiy ravishda o'z bilimini yangilab borishga majbur. Kompetensiyaviy yondashuv ta'lim jarayonini natijaga yo'naltirgan holda tashkil etishni nazarda tutadi. Bunda o'quvchi egallagan bilimni hayotiy vaziyatlarda qo'llay olishi muhim hisoblanadi. Kompetensiya tushunchasi bilim, ko'nikma, malaka, tajriba, mustaqil qaror qabul qilish, muammolarni hal etish qobiliyati va shaxsiy sifatlarni o'z ichiga oladi. Mazkur yondashuv o'quvchining faolligini oshirish, mustaqil fikrlashini rivojlantirish, bilimlarni amaliy faoliyatda qo'llash imkonini yaratadi. Bu esa ta'lim samaradorligini oshiradi hamda o'quvchilarni kelajak hayotiga tayyorlaydi. Mustaqil ta'lim — bu o'quvchining o'z qiziqishi, ehtiyoji va maqsadidan kelib chiqib bilimlarni mustaqil egallashi jarayonidir. Mustaqil ta'lim jarayonida o'quvchi axborotni izlash, uni tahlil qilish, xulosa chiqarish, o'z faoliyatini rejalashtirish va natijalarni baholash kabi muhim ko'nikmalarni rivojlantiradi. Mustaqil ta'limga o'rgangan o'quvchi kelgusida kasbiy faoliyatda ham muvaffaqiyatli bo'ladi. Chunki u yangi bilimlarni mustaqil egallashga, o'z ustida ishlashga va muammolarni hal qilishga qodir bo'ladi. Ta'lim jarayonida o'quvchilarning mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini rivojlantirish uchun turli pedagogik usullar qo'llaniladi. Interfaol metodlar, bahs-munozaralar, aqliy hujum usullari o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlaydi va fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi. Loyiha asosida o'qitish usuli o'quvchilarda mustaqil izlanish, axborotni tahlil qilish va natija chiqarish ko'nikmalarini shakllantiradi. Muammoli ta'lim jarayonida esa o'quvchilar muammoli vaziyatlarni mustaqil hal qilishga o'rganadi. Raqamli texnologiyalar, internet resurslari va onlayn ta'lim platformalaridan foydalanish mustaqil ta'lim imkoniyatlarini kengaytiradi. O'quvchilar axborotni mustaqil topish va undan foydalanishni o'rganadi. Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish esa ma'lumotni tahlil qilish va asoslangan xulosalar chiqarishga yordam beradi. Kompetensiyaviy yondashuvda o'qituvchi bilim beruvchi emas, balki ta'lim jarayonini tashkil etuvchi, yo'naltiruvchi va motivator sifatida faoliyat yuritadi. U o'quvchilarning mustaqil ishlashi uchun sharoit

yaratadi, maslahat beradi va ularni izlanishga undaydi. Amaliyotda o'quvchilarning mustaqil ishlashga yetarli darajada tayyor emasligi, an'anaviy o'qitish usullarining saqlanib qolishi, texnik imkoniyatlarning yetishmasligi kabi muammolar kuzatiladi. Ushbu muammolarni hal qilish uchun zamonaviy metodlardan foydalanish, o'qituvchilarning malakasini oshirish va ta'lim jarayonini yangilash zarur. Mazkur yondashuv o'quvchilarda mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish, axborot bilan ishlash, o'z bilimini amaliyotda qo'llash ko'nikmalarini shakllantiradi. Natijada ta'lim sifati oshadi va o'quvchilar hayotiy faoliyatga tayyor bo'lib yetishadi.

Zamonaviy ta'lim tizimida kompetensiyaviy yondashuv asosida o'quvchilarning mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini rivojlantirish muhim vazifa hisoblanadi. Ushbu yondashuv o'quvchilarda mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish, o'z ustida ishlash hamda bilimlarni amaliyotda qo'llash qobiliyatini rivojlantiradi. Ta'lim jarayonida interfaol metodlar, innovatsion texnologiyalar va mustaqil ishlashga yo'naltirilgan topshiriqlardan foydalanish orqali zamon talablariga mos, faol va mustaqil shaxsni shakllantirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

- 1.O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. O'zbekiston Respublikasi xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida. PQ-3931-son Qaror, 2018-yil 5-sentabr.
- 2.O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. Toshkent, 2020-yil.
- 3.O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Umumiy o'rta ta'limning davlat ta'lim standartlari. Toshkent, 2017.
- 4.Muslimov N.A. Kasb ta'limi pedagogikasi. Toshkent: Fan va texnologiya, 2014.
- 5.Tolipov O'., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. Toshkent: Fan, 2006.
- 6.Sayidahmedov N. Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiya. Toshkent: O'qituvchi, 2003.
- 7.Dewey J. Experience and Education. New York: Macmillan, 1938.
- 8.Vygotsky L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press, 1978.

9.UNESCO. Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action. Paris, 2015.

10.Trilling B., Fadel C. 21st Century Skills: Learning for Life in Our Times. Jossey-Bass, 2009.